

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА У СИСТЕМІ
МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ”
(для спеціалістів, магістрів)

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2010

МАУП

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

“Територіальна громада у системі місцевого самоврядування” — одна з дисциплін, що належить до тих, які створюють основну базу знань, необхідну для ефективної підготовки фахівців у сфері місцевого самоврядування, а також державного управління, для роботи в громадських організаціях.

Підготовка фахівців управлінської сфери має на меті дати слухачам теоретичні знання та виробити в них практичні навички опрацьовувати й обґрунтовувати конкретні пропозиції, які стосуються актуальних проблем державного управління та місцевого самоврядування, розвитку територіальних громад.

У зв'язку з цим у програмі вивчення дисципліни “Територіальна громада у системі місцевого самоврядування” для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня магістр міститься теоретичний матеріал і подано специфіку застосування отриманих знань та навичок на практиці.

У системі життєдіяльності людини, суспільства, держави важливе місце належить населеним пунктам (села, селищам, містам), у яких практично сконцентровані всі ланки влади і ресурси (населення, земля, надра). Нині в Україні реалізуються на практиці ідеї місцевої влади — влади місцевого самоврядування, які були чинними в нашій державі 500 років тому. Магдебурзьке право — історичний документ, що заклав перші підвалини демократичного самоврядування в Україні. Магдебурзьке право — це закріплення в чинному законодавстві (Конституції України, законах України) принципу самоврядування — наявності певного права територіальних громад, тобто сьогодні відкривається реальна перспектива вдосконалення й розвитку самоврядування в селах, селищах і містах нашої держави на новому історичному етапі.

У ст. 7 та 140 Конституції України 1996 р. вперше за новітніх часів на конституційному рівні проголошено, що “в Україні визнається і гарантується місцеве самоврядування, і закріплено поняття місцевого самоврядування, яке визначається як право територіальної громади — жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста — самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України”.

Місцеве самоврядування в Україні — комплексна галузь права, що є сукупністю правових норм, які закріплюють і регулюють суспільні

Підготовлено доцентами кафедри організації самоврядування УАІСНС
В. В. Утвенком та О. І. Травянком

Затверджено на засіданні кафедри організації самоврядування
(протокол № 2 від 26.09.08)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Утвенко В. В., Травянко О. І. Навчальна програма дисципліни “Територіальна громада у системі місцевого самоврядування” (для спеціалістів, магістрів). — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2010. — 18 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Територіальна громада у системі місцевого самоврядування”, вказівки до виконання контрольної роботи, теми контрольних робіт, питання для самоконтролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2010
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2010

відносини, які виникають у процесі організації місцевого самоврядування та вирішення територіальною громадою безпосередньо через органи місцевого самоврядування питань місцевого значення, а також у процесі реалізації окремих державних повноважень, якими можуть наділятися органи місцевого самоврядування.

Місцеве самоврядування в Україні має давню історію. Управління в населених пунктах традиційно базувалося на використанні різних історичних форм місцевого самоврядування (вічового права, магдебурзького права, козацького самоврядування, земства тощо), що відповідало загальним тенденціям розвитку європейської цивілізації. На жаль, поступальний розвиток місцевого самоврядування було зупинено із втратою державної самостійності України в 1920 р. та встановленням централізованої системи територіальної організації влади, яка передбачала пряме державне управління на всіх субнаціональних територіальних рівнях; формально — через єдину систему органів державної влади — Ради народних депутатів, і фактично — через централізовану, підпорядковану по вертикалі систему партійних органів.

Розвал монопартійної командно-адміністративної системи управління, відновлення та розбудова на демократичних засадах української державності об'єктивно зумовив пошук такої організації влади, яка відповідала і національним традиціям, і сучасним світовим та європейським демократичним вимогам, була спрямована на забезпечення прав і свобод людини, задоволення її потреб, підвищення ефективності надання громадських послуг.

Нова модель уже не могла базуватися на політико-організаційному принципі “вертикалі влади”, реалізація якого фактично відсторонює людину від участі в управлінні державними та громадськими справами. Світовий і європейський досвід переконливо свідчить, що в демократичному суспільстві територіальна організація влади може будуватися лише на основі обов'язкового використання місцевого самоврядування — специфічної форми публічної влади територіальних громад, у рамках якої забезпечується реалізація їх права здійснювати управління в межах відповідних територіальних одиниць, самостійно вирішувати всі питання місцевого значення. Місцеве самоврядування сьогодні виступає важливим фактором демократизації суспільного життя, децентралізації управління та необхідною передумовою становлення громадянського суспільства, наближення влади до її джерела — народу. І навпаки, місцеве самоврядування може ефек-

тивно функціонувати лише за умови наявності розвинутих елементів громадянського суспільства.

Варто зазначити, що достатня кількість визначених у Законі України “Про місцеве самоврядування в Україні” як у базовому Законі повноважень міської та сільської ради ще не врегульована чинним законодавством. Такий факт ускладнює роботу самого первинного елементу місцевого самоврядування в Україні — сільської ради та територіальної громади села.

Процес становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні потребує вирішення широкого кола питань, пов'язаних з будівництвом демократичної держави з ринковою економікою, розвинутою системою соціальних стандартів і гарантій для кожного її громадянина незалежно від місця проживання.

Важлива роль у демократичній державі належить місцевому самоврядуванню — головному елементу саморегуляції та самоуправління громадян. Місцеве самоврядування сприяє усуненню певної відчуженості населення від влади, є одним з механізмів, здатним підвищити ефективність управління на всіх рівнях.

Впровадження основ місцевого самоврядування потребує подальшого правового регулювання діяльності міських та сільських територіальних громад, їх рад, виконавчих комітетів, а також інформаційного забезпечення розвитку місцевого самоврядування.

У ході вивчення дисципліни студенти знайомляться з теоретико-методологічними засадами, предметом, об'єктом, метою, завданням та функціями дисципліни, розглядають ознаки територіальної громади як первинного суб'єкта місцевого самоврядування, види територіальних громад, становлення та розвиток територіальних громад у системі місцевого самоврядування в Україні. Важливе місце приділяється політико-правовим вченням про територіальну громаду, статус територіальних громад як суб'єктів місцевого самоврядування, де розглядаються форми діяльності та функції, статут територіальної громади, основні тенденції становлення територіальних громад та перспективи розвитку місцевого самоврядування в Україні.

Отже, програма навчальної дисципліни “Територіальна громада у системі місцевого самоврядування” спрямована на те, щоб дати слухачам знання теоретичних основ та застосування здобутих знань, умінь та навичок на практиці.

Дисципліна “Територіальна громада у системі місцевого самоврядування” викладатиметься з урахуванням найсучасніших інтерактивних методик.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА У СИСТЕМІ
МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
	Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні засади дисципліни
1	Поняття територіальної громади як первинного суб'єкта місцевого самоврядування
2	Ознаки територіальної громади як первинного суб'єкта місцевого самоврядування
3	Види територіальних громад в Україні
	Змістовий модуль II. Становлення та розвиток територіальної громади в Україні
4	Еволюція розвитку територіальної громади в Україні до початку XX ст.
5	Територіальна громада в системі місцевого самоврядування в XX – на початку XXI ст.
	Змістовий модуль III. Політико-правові вчення про територіальну громаду як суб'єкт місцевого самоврядування
6	Основні теорії походження місцевого самоврядування та становлення наукових знань про територіальну громаду
7	Сучасні концепції самоврядування територіальної громади
8	Розвиток територіальної громади – перспективний напрям сучасної наукової думки
	Змістовий модуль IV. Статус територіальної громади як суб'єкта місцевого самоврядування
9	Форми діяльності територіальних громад
10	Функції територіальних громад
11	Статут територіальної громади як основний нормативний акт її діяльності
12	Основні тенденції становлення територіальних громад та перспективи розвитку місцевого самоврядування в Україні
Разом годин: 54	

ЗМІСТ
дисципліни
“ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА У СИСТЕМІ
МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ”

Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні засади дисципліни

Тема 1. Поняття територіальної громади як первинного суб'єкта місцевого самоврядування

Сутність територіальної громади. Предмет дисципліни. Мета та завдання дисципліни. Об'єкт та суб'єкт дисципліни. Функції дисципліни “Територіальна громада у системі місцевого самоврядування”. Місце територіальної громади в системі місцевого самоврядування. Поняття територіальної громади в нормативно-правових актах України. Вітчизняні та зарубіжні теорії про територіальну громаду.

Література: основна [1; 2; 5; 7; 8; 14; 15];
додаткова [17; 20; 22]

Тема 2. Ознаки територіальної громади як первинного суб'єкта місцевого самоврядування

Територіальна громада як складна “кумулятивна” форма суспільної організації. Роль територіальної громади в активному вирішенні соціально-економічних проблем. Підходи до вивчення територіальних спільнот. Основні ознаки територіальної громади. Територіальна громада як суб'єкт підприємницької діяльності у сфері надання громадських послуг. Участь територіальної громади у місцевому самоврядуванні.

Література: основна [1; 2; 5; 7; 14; 15];
додаткова [17; 20; 22]

Тема 3. Види територіальних громад в Україні

Питання про види територіальних громад у вітчизняній літературі. Види територіальних громад у зарубіжній літературі. Зв'язок понять “територіальна громада” та “територіальна” спільність. Основні види територіальних громад. Територіальна громада як інститут гро-

мадянства та громадянського суспільства. Відмінність територіальних громад від національно-територіальних утворень.

Література: основна [1; 2; 5–7; 14; 15];
додаткова [17; 20; 22]

Змістовий модуль II. Становлення та розвиток територіальної громади в Україні

Тема 4. Еволюція розвитку територіальної громади в Україні до початку XX ст.

Сільська громада в Україні в добу Київської Русі. Міська і волосна громади та їхні органи. Територіальна громада в правовій системі Великого князівства Литовського та королівства Польського. Структура територіальних громад та їх керівники. Соціально-політичні умови та козацькі традиції територіальної громади Запорозької Січі. Територіальна громада в Гетьманській державі. Міські та сільські громади Гетьманщини. Територіальна громада на українських землях в умовах наступу Російської імперії на самоврядування України. Територіальні громади Східної Галичини, Північної Буковини та Закарпаття в XIX – на початку XX ст.

Література: основна [3; 4; 7; 11; 12];
додаткова [16; 18; 19]

Тема 5. Територіальна громада в системі місцевого самоврядування в XX – на початку XXI ст.

Революційна ситуація в Україні та організація діяльності органів місцевого самоврядування в період Української Центральної Ради. Територіальна громада в Україні в добу Гетьманату П. Скоропадського та Директорії УНР. Західноукраїнська Народна Республіка та її органи місцевого самоврядування. Територіальна громада на західноукраїнських землях у складі Другої Речі Посполитої, Чехословацької республіки і Румунської монархії. Територіальна громада в Українській РСР (20–80-ті роки XX ст.). Відновлення і розвиток місцевого самоврядування в умовах незалежності України.

Література [3; 4; 6; 7; 11; 12];
додаткова [24; 25]

Змістовий модуль III. Політико-правові вчення про територіальну громаду як суб'єкт місцевого самоврядування

Тема 6. Основні теорії походження місцевого самоврядування та становлення наукових знань про територіальну громаду

Особливості формування науки про місцеве самоврядування. Формування уявлень про місцеве самоврядування в епоху античності. Розвиток думки про місцеве самоврядування в добу Середньовіччя. Особливості розвитку наукових досліджень про територіальну громаду в системі місцевого самоврядування в Новий час. Становлення теорій про місцеве самоврядування та територіальну громаду як їхній суб'єкт. Соціально-класова теорія місцевого самоврядування.

Література: основна [1; 2; 7; 9; 14; 15];
додаткова [23; 27; 28]

Тема 7. Сучасні концепції самоврядування територіальної громади

Концепції самоврядування територіальних громад на теренах України під час Другої світової війни. Вплив Другої світової війни на формування наукових концепцій територіальних громад у країнах Західної Європи та Північної Америки. Розвиток концепції самоврядування територіальних громад після Другої світової війни. Основні концепції в країнах Західної Європи в другій половині XX ст. Теорія дуалізму муніципального управління.

Література: основна [1; 2; 7; 10; 14; 15];
додаткова [23; 28]

Тема 8. Розвиток територіальної громади – перспективний напрям сучасної наукової думки

Особливості підготовки наукових та практичних працівників у контексті становлення місцевого самоврядування в Україні. Зарубіжний досвід підготовки працівників для органів місцевого самоврядування. Система підготовки університетських працівників для органів місцевого самоврядування. Система університетської підготовки

розвитку територіальних громад у США та країнах Західної Європи. Навчальні та освітні програми розвитку місцевих спільнот.

Література: основна [1; 2; 7; 10; 14; 15];
додаткова [23; 27; 28]

Змістовий модуль IV. Статус територіальної громади як суб'єкта місцевого самоврядування

Тема 9. Форми діяльності територіальних громад

Специфіка форм діяльності територіальних громад. Залежність форм діяльності територіальних громад від місцевого самоврядування та волевиявлення громадян. Форми безпосереднього волевиявлення громадян. Місцеві референдуми як форми безпосередньої демократії в органах місцевого самоврядування. Принципи проведення місцевих референдумів. Особливості проведення місцевих та регіональних виборів в Україні. Особливості проведення місцевих виборів в США, Франції, Швейцарії, Італії, Німеччині, Польщі.

Література: основна [1; 2; 6–8; 14; 15];
додаткова [23; 26; 29]

Тема 10. Функції територіальних громад

Роль Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” у виробленні функцій територіальних громад. Теорія функцій територіальних громад. Функціональний аналіз діяльності територіальних громад. Функції територіальних громад. Функції представницьких органів місцевого самоврядування.

Література: основна [1; 2; 5–8; 14; 15];
додаткова [23; 26]

Тема 11. Статут територіальної громади як основний нормативний акт її діяльності

Роль Конституції України та Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” у формуванні статутів територіальних громад. Особливості видання нормативно-правових актів з питань розвитку територіальних громад. Питання про нормативно-правові акти органів місцевого самоврядування у вітчизняній літературі. Зарубіжний досвід прийняття нормативно-правових актів з питань організації тери-

торіальних громад у системі місцевого самоврядування. Приклади статутів територіальних громад. Статут як своєрідний збір норм і гарантій самоврядування. Гарантії місцевого самоврядування відповідних територіальних громад згідно зі статутом.

Література: основна [1; 2; 5; 7; 9; 14; 15];
додаткова [21; 23; 29]

Тема 12. Основні тенденції становлення територіальних громад та перспективи розвитку місцевого самоврядування в Україні

Формування системи місцевого самоврядування як одного з найважливіших завдань становлення державності в Україні. Місцеве самоврядування як багатовекторне явище. Основні проблеми в організації роботи територіальних громад. Шляхи вирішення цих проблем. Напрями вдосконалення роботи територіальних громад у контексті розвитку місцевого самоврядування. Реформування нормативно-правової бази як одна з головних проблем територіальних громад.

Література: основна [1; 2; 7; 9; 14; 15];
додаткова [23; 26; 29; 30]

ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Відповідно до навчального плану студенти (слухачі) виконують контрольну роботу. Номер варіанта контрольної роботи студент визначає самостійно за останньою цифрою номера своєї залікової книжки.

Контрольна робота виконується на аркушах паперу формату А4 обсягом не менш ніж 12 сторінок друкованого тексту (Times New Roman, 14). Для чіткого та послідовного викладу матеріалу необхідно скласти план контрольної роботи, який має містити такі обов'язкові структурні частини:

- вступ (обсягом до 2 сторінок), де висвітлюються суть і значення теми;
- основну частину — розкривається зміст питань теми роботи, наводяться зауваження;
- висновки, де підсумовується зібраний матеріал та містяться пропозиції;
- список використаних джерел, на які даються посилання в тексті.

Контрольна робота оформлюється відповідно до методичних вимог: титульна сторінка, де вказується тема роботи, прізвище та ім'я виконавця, група та навчальний структурний підрозділ (інститут, кафедра), дата виконання, підписується виконавцем.

У встановлений термін подається на перевірку на кафедру. До заліку студент допускається, якщо контрольну роботу оцінено позитивно.

У ході написання контрольної роботи студент має використовувати вітчизняні та іноземні інформаційні матеріали, самостійно проводити пошук документальної та фактографічної інформації, здійснювати систематизацію та узагальнення даних, виявляти ключові моменти, використовувати електронну пошту та телеконференції, застосовуючи методи пошуку в мережі Інтернет. У разі необхідності слід проводити реферування документів, формуючи власні погляди на явища, події та процеси, базуючись на знанні граматичних форм.

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Поняття територіальної громади як первинного суб'єкта місцевого самоврядування.
2. Місце територіальної громади в системі місцевого самоврядування.
3. Ознаки територіальної громади як первинного суб'єкта місцевого самоврядування.
4. Роль територіальної громади в активному вирішенні соціально-економічних проблем міст і сіл України.
5. Територіальна громада як суб'єкт підприємницької діяльності.
6. Види територіальних громад в Україні.
7. Роль територіальних громад у вирішенні питань місцевого значення.
8. Територіальна громада в період Київської Русі.
9. Територіальна громада в період Козацько-гетьманської держави.
10. Територіальна громада в період входження українських земель до складу Російської імперії.
11. Територіальна громада в період відновлення та розвитку української державності.
12. Територіальна громада в Україні в радянську добу.
13. Політико-правові вчення про територіальну громаду як суб'єкт місцевого самоврядування.
14. Основні теорії походження місцевого самоврядування та становлення наукових знань про територіальну громаду.

15. Особливості формування науки про місцеве самоврядування та територіальну громаду в США.
16. Сучасні концепції самоврядування територіальної громади.
17. Основні концепції територіальних громад у країнах Західної Європи в другій половині ХХ ст.
18. Розвиток територіальної громади — перспективний напрям сучасної наукової думки.
19. Особливості підготовки наукових та практичних працівників у контексті становлення місцевого самоврядування в Україні.
20. Зарубіжний та вітчизняний досвід підготовки спеціалістів для органів місцевого самоврядування: порівняльна характеристика.
21. Статус територіальної громади як суб'єкта місцевого самоврядування.
22. Форми діяльності територіальних громад.
23. Функції територіальних громад.
24. Регіональні особливості виконання функцій територіальними громадами.
25. Функції органів місцевого самоврядування згідно з українським законодавством.
26. Зарубіжний досвід виконання територіальними громадами власних функцій.
27. Статут територіальної громади як основний нормативний акт її діяльності.
28. Нормативно-правові акти з питань розвитку територіальних громад у системі місцевого самоврядування в Україні та за кордоном: порівняльна характеристика.
29. Основні тенденції становлення територіальних громад та перспективи розвитку місцевого самоврядування в Україні.
30. Формування в Україні муніципальної економіки.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Дайте визначення поняття “територіальна громада”.
2. Яким чином територіальна громада впливає на організацію роботи органів місцевого самоврядування?
3. Розкрийте мету та завдання дисципліни.
4. Покажіть місце територіальної громади в системі місцевого самоврядування.
5. Яку роль відіграє Закон України “Про місцеве самоврядування” в становленні та розвитку територіальної громади”?

6. Коли була прийнята “Європейська хартія місцевого самоврядування”?
7. У чому полягають головні ознаки територіальної громади як первинного суб’єкта місцевого самоврядування?
8. Які об’єднання входять до складу територіальної громади?
9. Яке гарантійне право людини на індивідуальність забезпечує територіальна громада?
10. Які ви знаєте основні підходи до вивчення територіальних спільнот?
11. Назвіть основні види територіальних громад.
12. У чому полягає зв’язок понять “територіальна громада” та “територіальна спільність”?
13. Які ви знаєте основні види територіальних громад згідно з українським законодавством?
14. Що таке первинні соціальні колективи?
15. Розкрийте сутність поняття “громада”.
16. Вкажіть правову та територіальну основу сільської громади в період Київської Русі.
17. Хто керував територіальними громадами України в литовсько-польську добу?
18. Покажіть еволюцію територіальної громади в Українській козацькій державі в другій половині XVII ст.
19. Дайте порівняльну характеристику розвитку територіальних громад у Наддніпрянській та Західній Україні в XIX — на початку XX ст.
20. Проаналізуйте роль земств в організації територіальної громади.
21. Дайте порівняльну характеристику розвитку системи місцевого самоврядування в Наддніпрянській Україні в дореволюційні часи та в добу української Центральної Ради.
22. Чим відрізнялася структура територіальної громади в Україні в добу Гетьманату та Директорії УНР?
23. Чи діяли органи місцевого самоврядування в Україні під час Другої світової війни?
24. Яким чином впливали територіальні громади на вирішення проблем місцевого значення в період “перебудови”?
25. Висвітліть еволюцію розвитку територіальних громад та системи місцевого самоврядування в умовах незалежності України.
26. Коли виникли перші уявлення про місцеве самоврядування та територіальну громаду?
27. З чим пов’язане буття місцевого самоврядування?

28. Що є ідейним опертям місцевого самоврядування?
29. Коли відбулася трансформація місцевої влади в Європі?
30. У чому полягала сутність виборчих реформ?
31. Яка теорія територіальної громади була пануючою на Заході після Другої світової війни?
32. Назвіть основні концепції самоврядування територіальних громад у другій половині XX — на початку XXI ст.
33. У чому полягала сутність теорії дуалізму муніципального управління?
34. Проаналізуйте вплив західних теорій на Україну.
35. Яким чином Конституція України визначає територіальну громаду як первинний суб’єкт місцевого самоврядування?
36. Специфіка підготовки працівників для органів місцевого самоврядування.
37. Які вищі навчальні заклади України готують фахівців для територіальних громад?
38. Які існують напрями, спеціалізації у підготовці спеціалістів з розвитку місцевих спільнот в Україні?
39. Вкажіть основні напрями, спеціалізації у підготовці спеціалістів з розвитку місцевих спільнот за кордоном.
40. Яким чином здійснюється планування розвитку місцевих спільнот?
41. Назвіть основні форми безпосереднього волевиявлення громадян.
42. Назвіть основні принципи проведення місцевих референдумів.
43. Вкажіть основні стадії проведення місцевих референдумів.
44. Яким чином поділяються референдуми за суб’єктами?
45. Дайте класифікацію референдумів за часом проведення.
46. Коли був прийнятий Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні”?
47. Назвіть основні функції представницьких органів місцевого самоврядування.
48. Функціональний аналіз діяльності територіальних громад.
49. Що розуміють під функціями місцевого самоврядування?
50. Дайте класифікацію функцій територіальної громади.
51. Назвіть основні нормативно-правові акти з питань розвитку територіальних громад.
52. Які документи включають нормативно-правові з питань місцевого самоврядування?
53. Якою статтею Конституції України передбачено видання нормативно-правових актів органами місцевого самоврядування?

54. Коли були прийняті перші Хартії середньовічних європейських міст?
55. Назвіть основні статuti територіальних громад, які були прийняті в європейських країнах?
56. У чому полягає сутність місцевого самоврядування як багатовекторного явища?
57. Розкрийте основні форми участі громадян у здійсненні місцевого самоврядування.
58. Що таке петиції?
59. Проаналізуйте роль людського фактора в муніципальному житті міст України.
60. Вкажіть основні напрями вдосконалення роботи територіальних громад у контексті розвитку місцевого самоврядування.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Батанов О. В. Територіальна громада — основа місцевого самоврядування в Україні: Монографія. — К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. — 260 с.
2. Біленчук П. Д. Кравченко В. В. Підмогильний М. В. Місцеве самоврядування в Україні (муніципальне право): Навч. посіб. — К.: Атіка, 2000. — 304 с.
3. Гураль П. Ф. Територіальна громада в Україні. Історико-правове дослідження: Монографія. — Л.: ДУВС Край, 2008. — 468 с.
4. Дорошенко Д. І. Нарис історії України. — Л.: Світ, 1991. — 576 с.
5. Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні” // Відом. В Р. — 1997.
6. Кравченко В. Місцеві фінанси України: Навч. посіб. — К.: Знання, 1999. — 487 с.
7. Кравченко В. В. Пітцик М. В. Муніципальне право України: Навч. посіб. — К.: Атіка, 2003. — 672 с.
8. Куйбіда В. С. Конституційно-правові проблеми міського самоврядування в Україні. — Л.: Літопис, 2001. — 375 с.
9. Куйбіда В. С. Організаційно-функціональні принципи і методи діяльності органів місцевого самоврядування. — К.: МАУП, 2003. — 568 с.
10. Куйбіда В. С. Принципи і методи діяльності органів місцевого самоврядування в Україні. — К.: МАУП, 2004. — 431 с.

11. Історія держави і права України: У 2 ч. / За заг. ред. акад. Акад. правових наук України А. Й. Рогожина. — К.: Ін Юре, 1996. — Ч. 1. — 368 с.; Ч. 2. — 370 с.
12. Історія України. Нове бачення. — К., 1996. — Т. 2. — 496 с.
13. Місцеве самоврядування: Зб. нормат.-прав. актів. — Х: Гриф, 2002. — 688 с.
14. Муниципальное право: Учеб. для вузов / Под ред. А. М. Никитина. — М., 2000. — 377 с.
15. Основи муніципального права України: Навч. посіб. / За ред. М. І. Корнієнка. — К., 2000. — 426 с.

Додаткова

16. Антонович В. Б. Про козацькі часи на Україні. — К.: Дніпро, 1991. — 238 с.
17. Баймуратов М. Конституційно-проектна регламентація місцевого самоуправління територіальних колективів // Юридический вестник. — 1996. — № 1. — С. 95–100.
18. Берлінський М. Історія міста Києва. — К., 1991. — 314 с.
19. Голубуцький В. Запорозьке козацтво. — К.: Вища шк., 1994. — 539 с.
20. Горбачов О. Теоретические основы самоуправления // Територіальна громада як основа місцевого самоврядування: Матеріали Міжнар. наук.-практ. семінару (м. Донецьк, 15–18 жовт. 1998 р.). — Донецьк, 1999. — С. 82–85.
21. Гудков О. Роль органов местного самоуправления как выразителей воли территориальных громад в обеспечении прав граждан // Територіальна громада як основа місцевого самоврядування: Матеріали Міжнар. наук.-практ. семінару (м. Донецьк, 15–18 жовт. 1998 р.). — Донецьк, 1999. — С. 86–92.
22. Державне управління, державна служба і місцеве самоврядування: Монографія. / Заред. О. Ю. Оболенського. — Хмельницький, 1999. — 412 с.
23. История политических и правовых учений: Учебник / Под общ. ред. В. С. Нерсисянца. — М., 1998. — 568 с.
24. Копиленко М., Копиленко О. Місцеве самоврядування: місцева влада і місцева державна адміністрація Української гетьманської держави // Місцеве та регіональне самоврядування в Україні. — 1992. — Вип. 3. — С. 25–35.

25. *Копиленко О.* Місцеве самоврядування в Україні: досвід і проблеми // Місцеве та регіональне самоврядування в Україні.— 1992. — Вип. 3. — С. 36–46.
26. *Лацимба М., Бондаренко В.* Як територіальна громада може впливати на вирішення питань місцевого значення. — К., 2007. — 108 с.
27. *Місцеве самоврядування в столиці України.* / За ред. О. М. Невелєва. — К., 2000. — 280 с.
28. *Основи етнодержавознавства: Підручник* / За ред. Ю. І. Римаренка. — К., 1997. — 265 с.
29. *Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л.* Референдум в Україні: історія та сучасність: Монографія. — К., 2000. — 189 с.
30. *Устименко В.* Правовые проблемы формирования собственности территориальной громады города // Територіальна громада як основа місцевого самоврядування: Матеріали Міжнар. наук.-практ. семінару (м. Донецьк, 15–18 жовт. 1998 р.). — Донецьк, 1999. — С. 92–96.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план дисципліни “Територіальна громада у системі місцевого самоврядування”	6
Зміст дисципліни “Територіальна громада у системі місцевого самоврядування”	7
Вказівки до виконання контрольної роботи.....	11
Теми контрольних робіт.....	12
Питання для самоконтролю.....	13
Список літератури.....	16

Відповідальний за випуск	<i>А. Д. Вегеренко</i>
Редактор	<i>С. М. Толкачова</i>
Комп’ютерне верстання	<i>А. М. Голянда</i>

Зам. № ВКЦ-4442

Формат 60×84/₁₆. Папір офсетний.
 Друк ротатійний трафаретний. Наклад 30 пр.
 Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
 03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП
 ДП «Видавничий дім «Персонал»
 03039 Київ-39, пр. Червонозоряний, 119, літ. XX
*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
 суб’єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*